

ОСВІТА ЯК ІНСТРУМЕНТ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПРОТИДІЇ СИСТЕМНИМ ФЕЙКАМ РОСІЙСЬКОЇ ПРОПАГАНДИ

EDUCATION AS A TOOL FOR INFORMATIONAL COUNTERACTION TO SYSTEMIC FAKES OF RUSSIAN PROPAGANDA

Коломієць Т.В.,

orcid.org/0009-0006-2113-785X

аспірант кафедри політичних наук

Українського державного університету імені Михайла Драгоманова

У статті представлено аналіз системних наративів російської пропаганди, спрямованих на фальсифікацію та дискредитацію української історії, духовності та української нації загалом. Обґрунтовано, що провідна роль у нейтралізації цих системних фейків належить вітчизняній освіті. В умовах війни освіта стає важливим засобом протидії агресору. Освітній простір – від закладів загальної середньої освіти до студентських аудиторій – функціонує як середовище, де здійснюється формування суспільної та національної стійкості. Знання, правдиві історичні факти, їх усвідомлення та виховна робота у сукупності спрямовані на консолідацію суспільства, зміцнення національної ідентичності української молоді, становленню її активної громадянської позиції. Ефективність спростування фейків російської пропаганди залежить від фокусування освітніх програм на історичній безперервності і цілісності української історії, правдивому висвітленні сучасних подій.

Наголошується, що деталізоване висвітлення та усвідомлення подій Української революції 1917–1921 років, форм української державності та національно-визвольної боротьби є потужною основою для спростування пропагандистського кліше про те, що «Україна створена Леніним». Підкреслюється необхідність комплексного підходу до розвінчання фейку про велич російського народу як «старшого брата, що має об'єднати нації». У цьому контексті серед основних завдань освіти окреслено: демонстрацію принципових відмінностей між киево-руською ідентичністю, що базується на цінностях свободи, гідності та самореалізації, і московсько-російською ідентичністю, орієнтованою на імперську велич; розвінчування радянського міфу про Переяславські угоди як акту «возз'єднання» Росії та України; стимулювання до вивчення першоджерел з метою глибокого розуміння національної ідентичності. Визначено, що для спростування фейку про марксизм-ленінізм як «найбільш передового вчення сучасності» є викриття злочинів, скоєних під цим ідеологічним прикриттям. Акцентується увага на важливості проведення паралелей між злочинами комуністичного минулого та сучасними злочинами рашизму, що сприятиме запобіганню подібним трагедіям у майбутньому та закріпленню у свідомості штучно створених ідеологем.

Ключові слова: освіта, фейки, російська пропаганда, наративи, рашизм, війна.

The article presents an analysis of systemic narratives of Russian propaganda, which will cause falsification and discrediting of Ukrainian history, spirituality and the Ukrainian nation in general. The idea of the leading role of domestic education in neutralizing these systemic fakes is substantiated. In conditions of war, education becomes an important means of countering the aggressor. The educational space – from secondary education institutions to student classes – functions as an environment where social and national resilience is formed. Knowledge, true historical facts, their awareness and educational work in the aggregate are aimed at consolidating society, strengthening the national identity of Ukrainian youth, and forming its active civic position. The effectiveness of refuting fake Russian propaganda depends on focusing educational programs on the historical continuity and integrity of Ukrainian history, and on truthful coverage of current events.

It is emphasized that detailed coverage and awareness of the events of the Ukrainian Revolution of 1917–1921, the forms of Ukrainian statehood and the national liberation struggle are a powerful basis for refuting the propaganda cliché that «Ukraine was created by Lenin». The need for a comprehensive approach to debunking the fake about the greatness of the Russian people as an «older brother» who should unite peoples is emphasized. In this context, the main tasks of education are outlined: demonstrating the fundamental differences between the Kyivan-Russ identity, which is based on the values of freedom, dignity and self-realization, and the Muscovite-Russ identity, which is focused on imperial greatness; debunking the Soviet myth of the Pereyaslavl Agreements as an act of «reunification» of Russia and Ukraine; encouraging the study of primary sources in order to deeply understand national identity. It is determined that in order to refute the fake about Marxism-Leninism as «the most advanced doctrine of our time», the crimes committed under this ideological cover are exposed. Attention is focused on the importance of drawing parallels between the crimes of the communist past and modern crimes of Ruscism (Rashism), which will help prevent similar tragedies in the future and consolidate artificially created ideologeme in the minds of people.

Key words: education, fakes, Russian propaganda, narratives, Ruscism (Rashism), war.

Постановка проблеми. Освіта є потужним рушієм розвитку суспільства та особистості, а в умовах війни стає важливим засобом протидії агресору передусім у сфері гібридної війни. Її «полем бою» є шкільні класи і студентські аудито-

рії, а зброєю – знання, правдиві історичні факти, їх інтерпретація та виховна робота, що у сукупності спрямовані на формування та зміцнення національної ідентичності української молоді, почуття патріотизму та готовності стати на захист своєї

Батьківщини. Мішенню гібридної агресії визнається колективна свідомість людини. У цьому контексті, руйнування системи освіти України постає як один із стратегічних напрямів, спрямований на розхитування національної консолідації та зниження стійкості суспільства у процесі захисту суверенітету. Для досягнення цілей деструкції освітньої інфраструктури та пригнічення національного духу українців, російський політичний режим систематично використовує інструменти інформаційно-психологічних операцій, зокрема активне продукування та розповсюдження дезінформаційних матеріалів.

Прагнучи утримати Україну в сфері свого впливу, Російська Федерація (далі – РФ) розпочала кампанію з дискредитації української державності, фальсифікації її історії, культури та освіти. Для представлення минулого у політичній риторичі російська пропагандистська машина широко використовує наративи. В. Ткаченко визначає наратив як «сюжетно оформлену оповідь, що пропонує свою версію логічно умотивованої картини стосовно цілої низки історичних подій та постатей» [14, с. 4].

Збройна агресія РФ виступила каталізатором для посилення згаданих ідеологем (або стратегічних наративів), зокрема на українських територіях, що перебувають під окупацією. Вороги прагнуть знищити все українське – спосіб життя, культурні традиції, матеріальні та духовні надбання, науку, культуру, релігію, мораль, ментальність і освіту. Це здійснюється шляхом руйнувань, підпалів, мародерства і, найжахливіше, – вбивств безневинних людей та викрадення дітей. Як у самій Росії, так і на захоплених нею українських землях, «рашисти» намагаються відродити вже дискредитовані радянські наративи, які включають міфи про «історичну велич Росії», «загрозу з боку України» та «необхідність відновлення СРСР». Особливо активно поширюється підступний міф про те, що вони прийшли в Україну, щоб «врятувати народ від влади націоналістів і бандерівців».

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз наукових розвідок і публікацій у галузі інформаційної протидії дозволяє виокремити досить потужну їх кількість і виокремити такі напрями вивчення цієї проблеми: теоретичні засади інформаційної війни, де акцентується увага дослідників на сутності, структурній організації тощо; розгляд інформаційних операцій, де аналізуються характеристики, етапи проведення інформаційних та інформаційно-психологічних операцій; прикладний аспект протидії, де розглядаються цілі, методи, завдання, об'єкти інформаційного впливу та заходи протидії маніпуляціям. Також значну увагу приділено ролі освітньої та гуманітарної політики у боротьбі з російською пропагандою через посилення медіаграмотності,

українознавчих дисциплін в освітньому просторі (Л. Дорош, Ю. Горбань, О. Мороз, О. Олійник, С. Руцький та багато інших дослідників).

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Сьогодні інтенсивність розповсюдження згаданих дискурсивних одиниць є надзвичайно високою. Гібридна війна, яку розпочала Росія, відбувається водночас з реальною війною, яка супроводжується значними людськими втратами та руйнуваннями. Освіта є стратегічним інструментом, оскільки вона працює на рівні формування особистості та її когнітивного апарату. Через освітній процес формується громадянська та національна ідентичність. Це вимагає не просто вивчення дат політичної історії, а формування у здобувачів навичок раціонального і критичного аналізу джерел інформації. Освіта має виступати як один із засобів формування демократичних цінностей, які є несумісними з авторитарними наративами. Замість того, щоб спростовувати пропагандистські наративи, система освіти має сформувати стійкий «інформаційний імунітет» молоді і суспільства, який унеможливить вкорінення системних фейків. Це актуалізує аналіз освіти як інструменту формування критичного, ціннісно-орієнтованого та інформаційно грамотного громадянина у протидії російській пропаганді.

Мета і завдання статті – проаналізувати системні дезінформаційні фейки, продюзовані російською пропагандою, та теоретично обґрунтувати механізми їхньої нейтралізації за допомогою освітніх технологій та засобів.

Виклад основного матеріалу. Фейк про те, що Україна створена Леніним і як геополітична реальність вона не існує, став відомим у всьому світі за кілька днів до початку повномасштабного вторгнення, коли він був озвучений В. Путіним у його промові з приводу офіційного визнання незалежності «ДНР» і «ЛНР». У годинній промові, де російський президент висвітлює кремлівську інтерпретацію історії України, він стверджує, що створення України як держави пов'язано з політикою більшовизму та ім'ям лідера більшовиків Володимира Леніна, що власне більшовики щедро «нарізали» Україні російських земель [16]. При цьому В. Путін не згадує про проголошені Україною незалежні державні утворення 1917-1920 років – Українську Народну республіку доби Української Центральної Ради, Гетьманат Павла Скоропадського, Українську Народну республіку доби Директорії і Західноукраїнську Народну республіку, а також громадянську війну Києва з Москвою у цей період.

Дослідження глибинних витоків етногенезу українців вказує на їх існування у таких стародавніх цивілізаціях, як Шумер і Вавилон, а також у період розквіту культур інків та ацтеків, будівництва пірамід Єгипту. Наше коріння простежу-

ється у Трипільській культурі, яка, можливо, сягає ще глибших етапів цивілізаційного розвитку. З археологічних даних відомо, що населення, яке проживало тут з найдавніших часів, вело багато-профільне господарство, що охоплювало землеробство, збиральництво, мисливство та рибальство, паралельно розвиваючи ремесла (зокрема, кераміку) та інженерні навички у сфері будівництва. Ці спільноти створювали стійкі соціальні структури, передавали культурні практики і підтримували контакти з іншими народами Європи і світу.

З метою комплексного осмислення та наукового вивчення історичного поступу українців вбачається необхідним звернення до першоджерел та ключових досліджень таких істориків, як Володимир Антонович, Михайло Грушевський, Микола Костомаров, Олександра Єфименко, Наталія Полонська-Василенко, Дмитро Яворницький. Їхні дослідження допомагають розумінню «української історії як одної тяглої і неперервної цілості, що йде від початків, або й з поза початків історичного життя через усі перипетії його історичного розвитку до наших часів» [2, с. 3], а також усвідомити велич і багатство української культури та її місце у світовій історії.

Процес національної консолідації та національного самоусвідомлення українців відбувається упродовж XIX століття, незважаючи на умови політичної, адміністративної, територіальної роз'єднаності. Ця трансформація охоплювала перехід від культурно-просвітницьких ініціатив (наприклад, відродження мови та історичного романтизму) до утворення політичних суб'єктів (партій та організацій), що відповідало загальноєвропейській тенденції у Центральній та Східній Європі [13].

Національно-політичний рух в Україні на зламі XIX-XX століть характеризувався початком діяльності партій, розробкою системи програмних документів, зорієнтованих на планування розвитку українських земель. У 1900 році Револуційна українська партія (РУП) – перша українська партія в російській імперії – у своїй програмі «Самостійна Україна» відкрито заявила про мету створення незалежної держави. 17 березня 1917 року у Києві було створено Центральну Раду, очолювану видатним істориком Михайлом Грушевським. У червні того ж року Рада оголосила про намір побудови демократичної держави. У відповідь на більшовицький переворот в листопаді 1917 року під керівництвом В. Леніна і встановлення в Росії «диктатури пролетаріату» Українська Центральна Рада своїм III Універсалом створила Українську Народну Республіку (УНР), а IV Універсалом 22 січня 1918 року проголосила її незалежність. Остання подія відбулась вже в умовах війни, яку більшовицька диктатура розпочала

після ультиматуму, що висунув В. Ленін Українській центральній раді у грудні 1917 року. «Тож Ленін був не тим, хто створив Україну, а тим, хто розпочав з Україною війну», приходиться до висновку В. Тилішак [13].

Таким чином, механізмом спростування дезінформаційного наративу щодо штучного походження української державності (зокрема, тези про її створення В. Леніним) є акцентована увага вітчизняної освітньої системи на вивченні історії України від найдавніших епох до сучасності. Особливу значущість при цьому має ґрунтовне висвітлення та осмислення подій Української революції 1917-1921 років, історичних форм національної державності (УНР, Українська Держава, ЗУНР, Кубанська НР, Кримська ДР), а також національно-визвольної боротьби українського народу.

Пропагований міф про те, що «радянський союз» – СРСР – є прообразом справедливого облаштування світу спрямований на активізацію колективної ностальгії та виправдання сучасної зовнішньої та внутрішньої політики Російської Федерації, яка апелює до радянської спадщини. Ідеалізація радянської моделі стала національною ідеєю для В. Путіна, який стратегічно використовує цей ідеологічний конструкт для цементування своєї непрозорої та авторитарної політики. Як зазначають К. Хінкулова та О. Івшина, «він використав мотиви з різних епох російського і радянського минулого, щоб створити національний ідеал свого президентства: багатство і гламур Імперської Росії, героїзм і жертви перемоги у Другій світовій війні та спокійну стабільність радянської доби 1970-х років поєднали, щоб вселити гордість і патріотизм (і не звертати уваги на численні проблеми сучасної Росії)» [15].

Ще у 2005 році В. Путін оголосив розпад Союзу «найбільшою геополітичною катастрофою XX століття», а у сучасній російській політиці за роки його президенства однією з головних тем стала перемога СРСР над фашистською Німеччиною у Другій світовій війні [4], яка невдовзі перетворилася на «победобесіє». Останнім терміном характеризують путінський культ «Великої Перемоги», який почав їм послідовно створюватися після помпезного святкування у 2005 році 60-річчя перемоги СРСР у війні з нацистською Німеччиною, коли на параді були вперше присутні президенти провідних держав світу. Роль цього культу для путінського режиму суттєво зростає з початком російської агресії проти України у 2014 році. Можна цілком погодитися з М. Слюсаревським, що саме з цього часу він «перетворився на дієвий інструмент контролю над суспільною свідомістю і, зрештою, на інструмент легітимації війни в Україні» [12]. А вітчизняна історикня Л. Якубовська культ «Перемоги» пов'язує з формуванням ідеології рашизму. На її думку саме він «став

тренажером для «прокачування» ментального м'яза великодержавного шовінізму, або ж державного патріотизму. Не просто гордість за перемогу предків, а гордість за перемогу російських предків перетворила росіян на рашистів, для яких основний принцип – «можемо повторити» [18] замість цивілізованого європейського принципу «ніколи знову».

Для ефективного спростування фейку про СРСР як модель справедливого суспільного облаштування необхідно імплементувати критичне вивчення радянської історії. Це охоплює розкриття репресивних практик радянського режиму, аналіз особливостей повсякденного життя громадян в умовах планової економіки та дефіциту, а також детальне пояснення справжніх чинників розпаду СРСР. Не менш значущим є фахове осмислення Другої світової війни, а саме необхідно спростувати необґрунтовано завищений внесок Радянського Союзу в перемогу, який монополізується сучасною Росією, та інформувати суспільство про ідеологічний зміст російського «Культу перемоги», який в 2014 році ««освятив» анексію Криму і вогнище проксівійни на Донбасі», а з 2022 року став «аргументом виправдання загарбницької війни, геноциду української нації і знищення суверенітету України» [18].

Наступний фейк *про велич російського народу – «старшого брата»* – який має об'єднати всі нації в єдиний народ виник в часи СРСР й російська пропаганда розгвинчує його далі. Як зазначає Є. Наконечний, вислів «старший брат» почав використовуватися як засіб ідеологічної пропаганди в СРСР з 1936 року, згодом його доповнив термін «великий русский народ». Москва активно пропагувала ідею «великого русского народу», поєднуючи метафору «старший брат» із російським етнонімом. Політична риторика базувалася на маніпуляціях родинною лексикою: Сталіна називали «батьком народів», російський народ – «старшим братом», а комуністичну партію – «рідною». Генеза метафоричного виразу «братніх народів» стосовно українського та російського етносів датується другою половиною XVIII століття і пов'язана з діяльністю жандармського полковника барона Корфа. Зазначена наративна конструкція стала ідеологічною основою для формування ієрархічної системи, в якій російський етнос завжди займав домінуючу позицію. Радянська ідеологічна машина нібито проголошувала рівність трьох «єдинокровних» східнослов'янських «народів-братів», але ця рівність була ілюзорною: російський народ завжди ставили на перше місце [7].

Розгвинчування цього фейку набуло апогею у межах підготовки до святкування у 1954 році 300-річчя Переяславської ради. Цю річницю підписання договору між Московським царством і козацькою старшиною радянська влада у Москві

вирішила трактувати як акт «возз'єднання» України і Росії. Тоді в центрі Переяслава, який до цього, у 1949 році, було перейменовано у Переяслав-Хмельницький, було встановлено пам'ятник до 300-річчя «возз'єднання з Росією» у 1954-му. Цій події також було приурочено встановлення пам'ятнику більшовицькому командирі Миколі Щорсу в Києві на перетині вулиці Комінтерну (нині вулиця Симона Петлюри) та бульвару Тараса Шевченка. Окрім того її святкування супроводжувалось військовими парадом в Києві, Львові та Москві й народним гулянням по всій країні.

С. Пирожков і В. Хамітов історичне підґрунтя фейку про велич російського народу – «старшого брата», який має об'єднати всі нації в єдиний народ, пов'язують з часами Київської Русі. Бажання Путіна включити потенціал України в імперський простір Росії вони пояснюють «екзистенціальним бажанням з'єднатися зі своїм корінням – Києвом як «матір'ю міст руських». Це й зумовлює позараціональний, екзистенціальний характер війни проти України. У світогляді Путіна та його кремлівського оточення сучасна Україна не має прав на спадок Київської Русі; Київ у цьому світогляді, по суті, стає матір'ю міст не руських, а російських. Саме це зумовлює непримиренність Путіна в цій війні» [9]. У цьому зв'язку можна погодитися з думкою згадуваних вище авторів, що у війні Росії з Україною «крім геополітичних і економічних питань вирішується питання екзистенціально-політичне – питання про те, хто є аутентичним нащадком Київської Русі – Україна чи Росія? Це означає, що Росія, всупереч своїм заявам, передусім воює не з колективним Заходом чи НАТО, а з усією військовою жорстокістю вирішує віковічну суперечку з Україною» [9]. При цьому, зазначають автори праці «Національна стійкість України: стратегія відповіді на виклики та випередження гібридних загроз», ми маємо визнати, що києво-руська ідентичність не є анахронізмом; вона існує й сьогодні і становить архетипову основу саме української ідентичності» [8, с. 58].

У цьому зв'язку перед вітчизняною освітою постає завдання продемонструвати принципові відмінності києво-руської ідентичності від московсько-російської, адже вона орієнтована «не на імперську велич, а на цінності свободи, гідності та персональної самореалізації» [8, с. 58]. Основа розуміння цих відмінностей – науково обґрунтована концепція етногенезу східних слов'ян та формування українського етносу. «Про українців, як етно-культурно консолідовану цілість, зазначає Л. Залізняк, можна говорити з утворенням першої української держави Київська Русь, тобто з X ст. Наскільки лондонці, парижани, пражани чи мешканці Гнезно X–XIII ст. були відповідно англій-

цями, французами, чехами чи поляками, настільки сучасні їм мешканці Києва, Чернігова, Галича були українцями» [Цит. за: 7].

Й нарешті, вивчення подій української революції, яка за великим рахунком стала підсумком окресленої вище інтелектуальної діяльності багатьох поколінь української інтелігенції, сприяє спростуванню цього та інших фейків, які розповсюджує Росія. З метою заперечення славетної спадщини української революції та Української Народної Республіки радянська ідеологічна машина поширювала міф *про марксизм-ленінізм як найбільш передове вчення сучасності*. Цей фейк сьогодні продовжує розповсюджувати Росія.

Марксизм-ленінізм, який досі російська влада вважає «найбільш передовим вченням сучасності», насправді являє собою крайню ліву політичну ідеологію та російський радянський різновид «марксизму», що був створений В. Леніним й з часом радикально відредагований Й. Сталінім. Відповідно до марксизму-ленінізму, історія людства розвивається за певними закономірностями, що включають послідовні фази та етапи суспільного розвитку. Соціалізм, як «вища» форма суспільства, має революційним шляхом замінити міжнародний капіталізм. Носієм цієї революції, згідно з теорією марксизму-ленінізму, є «робітничий клас», який для виконання своєї історичної місії потребує керівництва Комуністичною партією «нового типу». Ця партія діє на основі жорсткого централізму, що забезпечує концентрацію влади в руках партійної верхівки, підпорядковуючи всі аспекти суспільного життя ідеологічному та політичному контролю [10].

Прикриваючись цими міфами, радянська влада холоднокрівно здійснювала злочини проти українства, жахливішим з яких є голодомор, що нині визнаний актом геноциду українського народу, що забрав від 7 до 10 мільйонів людських життів. Цими цифрами десятки років оперувала українська діаспора, але їх заперечувала спочатку радянська, потім російська влада.

Під прикриттям марксизму-ленінізму, як найбільш передового вчення сучасності, російсько-більшовицька влада переслідувала тих, хто не погоджувався з нею, виступаючи проти її злочинних дій – письменників та поетів, діячів науки і культури, освіти і релігії, мистецтва та моралі, представників української еліти загалом.

Розкриття злочинної сутності режимів, що функціонували під прикриттям марксистсько-ленінської ідеології, вимагає від сучасного викладача пояснення процесу конструювання тоталітарного консенсусу – базису, на якому ґрунтуються та легітимізуються масові злочини проти людяності. Викладач має оперувати аргументами, що декларують абсолютну неможливість виправдання вбивства людини будь-якими ідеологіями в кон-

тексті правових норм та гуманістичних цінностей. Завдяки проведенню історичних паралелей між злочинами комунізму у минулому та агресивними діями рашизму у сьогоденні, освітній процес ефективно закладає превентивні інструменти для запобігання майбутнім злочинам геноцидного характеру.

Таким чином, освіті належить пріоритетна роль у спростуванні розглянутих вище системних дезінформаційних наративів, які активно застосовуються рашистським режимом у контексті військової агресії проти України. Історична місія сучасної освіти полягає у формуванні стійкого суспільного імунітету до ворожих інформаційно-психологічних впливів. Цей захисний механізм має розповсюджуватися на суспільство шляхом формування знань через аудиторії закладів освіти. Він має навчити «зчитувати мотиви ворога, замість того, щоб дослухатися до його аргументів. І тоді ворожі голоси перестають бути страшними – стають натомість смішними» [17, с. 4].

Висновки. Прагнення Російської Федерації утримати Україну у сфері власного геополітичного впливу знаходить відбиток у широкомасштабній кампанії дискредитації української державності, історії, культури та освіти, яка суттєво інтенсифікувалася в період повномасштабної збройної агресії РФ проти України. Наслідком цієї діяльності є насичення світового інформаційного простору медійними фейками, які транслюють російську інтерпретацію бойових дій, а також системними наративами глибинного характеру, спрямованими на фальсифікацію та дискредитацію української історії, духовності та самої національної ідентичності. Серед системних дезінформаційних конструктів виокремлено: тезу про штучне походження України (створеної В. Ленінім) та заперечення її геополітичної суб'єктності; міф про СРСР як прототип справедливого світового облаштування; наратив про велич російського народу як «старшого брата» з виключним правом на об'єднання націй; звернення до марксизму-ленінізму як найбільш агресивної доктрини.

Провідна роль у нейтралізації цих системних фейків належить вітчизняній освіті. Ефективність спростування залежить від фокусування освітніх програм на історичній безперервності і цілісності української історії, правдивому висвітленні сучасних подій. Деконструкція фейку про «створення Ленінім» забезпечується через ґрунтовне висвітлення та осмислення подій Української революції 1917-1921 років, що демонструє форми національної державності (УНР, Українська Держава, ЗУНР, Кубанська НР, Кримська ДР) та тяглість національно-визвольної боротьби. Спростування міфу про «старшого брата» потребує глибинного аналізу та демонстрації принципових ціннісних відмін-

ностей між києво-руською ідентичністю (орієнтованою на свободу, гідність і самореалізацію) та московсько-російською імперською ідентичністю. Це включає розвінчування радянської інтерпретації Переяславських угод як «акта возз'єднання». Нейтралізація ідеологеми марксизму-ленінізму реалізується через викриття злочинів, скоєних під її прикриттям, а також проведення історичних

паралелей між злочинами комунізму та сучасними актами рашизму. Метою сучасної освітньої діяльності є формування суспільної резистентності до будь-яких пропагандистських міфів та тоталітарних ідеологем, тим самим забезпечуючи механізми запобігання злочинам у майбутньому та вивільнення колективної свідомості від штучно створених наративів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Горбань, Ю., Олійник О. Медіаграмотність як чинник захисту інформаційного простору від ворожої дезінформації в час війни. *Український інформаційний простір*. 2024. № 1(13), С. 194–205.
2. Грушевський М. С. Історія України-Русі в 11 т., 12 кн./ Редкол. П. С. Сохань (голова та ін.) К.: Наукова думка, 1991. Т.1. 1991. 736 с.
3. Дорош Л. Роль освіти у подоланні негативних інформаційних впливів у добу постправди. *Humanitarian vision*. 2021. Vol. 7, Num. 1. С. 33-38.
4. Корнієнко М. Радянське чи російське? Як Росія через символи повертається в СРСР. BBC News Україна. 21 листопада 2021 року. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-59189005>
5. Медіаграмотність для освітян в умовах війни: інформаційно-аналітичні матеріали. Освіта і наука в умовах війни. Віртуальний читальний зал освітянина. ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського / упоряд. У. Кірієнко. Київ, 2023, 15 с.
6. Мороз О. Нація овочів? Як інформація змінює мислення і поведінку українців. Київ: Yakaboo Publishing, 2021. 288 с.
7. Наконечний Є. П. Украдене ім'я: Чому русини стали українцями / Передмова Я. Дашкевича. 3-є, доп. і випр. вид. Львів, 2001. 400 с. URL: <https://exlibris.org.ua/nakonechny/r05.html>
8. Національна стійкість України: стратегія відповіді на виклики та випередження гібридних загроз: національна доповідь. Ред. кол.: С.І. Пирожков, О.М. Майборода, Н.В. Хамітов, Є.І. Головаха, С.С. Дембіцький, В.А. Смолій, О.В. Скрипнюк, С.В. Стоєцький. Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І.Ф. Кураса НАН України. Київ, 2022. 552 с.
9. Пирожков С., Хамітов В. Війна і мир в Україні: шляхи до реальної перемоги і розвитку. 2023. URL: <https://bintel.org.ua/analytics/geopolitics/vijna-i-mir-v-ukraini-shlyaxi-do-realnoi-peremogi-i-rozvitku/>
10. Політологічна енциклопедія: Навчальний посібник / укл.: Карасевич А.О., Шачковська Л.С. Умань: ФОП Жовтий О.О., 2016. Книга IV. URL: <https://subjectum.eu/political/encyclopedia/479.html>
11. Руцький С. Медіаграмотність як фактор розповсюдження політичної інформації. *Науковий журнал «Політикус»*. 2025. Випуск 1. С. 94-99.
12. Слюсаревський М. М. Особливості змісту та тенденції динаміки суспільних уявлень про війну і перемогу. 1 листопада 2024. URL: <https://ispp.org.ua/2024/11/01/osoblyvosti-zmistu-ta-tendenczii-dynamiky-susplynyh-uyavlen-pro-vijnu-i-peremogu>
13. Тилишак В. Спростовуємо російський міф, що Україну створив Ленін. Український інститут національної пам'яті. URL: <https://uinp.gov.ua/informaciyni-materialy/rosiysko-ukrayinska-vijna-istorychnyy-kontekst/sprostvuyemo-rosiysky-mif-shcho-ukrayinu-stvoryv-lenin#:~:text=>
14. Ткаченко В. Наративи історичної пам'яті в політичному транзиті України та Росії. Монографія. К., 2021. 144 с.
15. Хінкулова К., Івшина О. Чому розпався Радянський Союз? П'ять причин, які досі важливі. *BBC News Україна*, 26 грудня 2021 року. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-59768602>
16. Червоненко В. «Ленін створив сучасну Росію, а не Україну». Історики про скандальну промову Путіна. *BBC News Україна*. 22 лютого 2022. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-60480944>
17. Як російський інформаційний корабель пішов на...: суспільно-політичне видання. К.: Саміт-книга, 2023. 488 с.
18. Якубовська Л. Кривавий культ перемоги. *Локальна історія*. 8 травня 2023. URL: <https://localhistory.org.ua/texts/statti/krivavii-kult-peremogi/>

Дата першого надходження рукопису до видання: 28.11.2025

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 11.12.2025

Дата публікації: 31.12.2025